

ENVIRONMENTÁLNE OZNAČOVANIE PRODUKTOV

Jaroslav DUGAS – MARTIN BOSÁK – Vojtech FERENCZ – Gabriel SZABÓ

ENVIRONMENTAL LABELING OF PRODUCTS

ABSTRAKT

Environmentálne označovanie produktov je dobrovoľným nástrojom na ochranu životného prostredia. Environmentálne vhodné produkty spĺňajú prísne environmentálne kritériá a sú šetrné nielen k životnému prostrediu, ale aj k zdraviu spotrebiteľa. Majú teda menší negatívny vplyv na životné prostredie. Spotrebiteľom prinášajú garanciu, že ponúkané výrobky alebo služby majú nižšie environmentálne vplyvy počas výroby, používania aj zneškodňovania v porovnaní s ostatnými výrobkami rovnakých funkčných a úžitkových vlastností a sú pritom testované nezávislým skúšobným laboratóriom. Výrobcom a obchodníkom poskytuje pridanú hodnotu ich produktom a konkurenčnú výhodu na trhu zelených výrobkov a služieb.

KLÚČOVÉ SLOVÁ: životné prostredie, produkt, označovanie, kritériá, konkurenčná výhoda

ABSTRACT

Environmental labeling of products is a voluntary tool to protect the environment. Environmentally friendly products meet strict environmental criteria and are friendly not only to the environment but also to the health of the consumer. They therefore have less negative impact on the environment. They provide consumers with a guarantee that the products or services offered have lower environmental impacts during production, use and disposal compared to other products with the same functional and performance characteristics, while being tested by an independent testing laboratory. It provides manufacturers and traders with added value to their products and a competitive advantage in the market for green products and services.

KEY WORDS: environment, product, labeling, criteria, competitive advantage

ÚVOD

V posledných rokoch sa v krajinách s rozvinutým trhovým hospodárstvom uplatňujú dobrovoľné systémy na podporu štátnej environmentálnej politiky, medzi ktoré patrí hodnotenie a označovanie environmentálne vhodných produktov a označovanie obalov. Výrobok je posudzovaný v celom životnom cykle, t. j. od suroviny cez výrobu, používanie a po dožití až po jeho konečné zneškodnenie, resp. recykláciu. Uplatňovanie tohto systému vyplýva nielen z požiadaviek legislatívy EÚ, ale aj zo záujmu na strane výrobcov a spotrebiteľskej verejnosti. Značka „Environmentálne vhodný produkt“ sa udeľuje na obmedzený čas. Požiadavky a podmienky na priznanie značky, ktoré uvádza príslušná smernica, sa revidujú vzhľadom na najnovšie poznatky o ochrane životného prostredia a modernizácii výrobných technológií. Týmto spôsobom národný program umožňuje časovo zvyšovať, resp. sprísňovať environmentálne požiadavky na výrobky a služby.

VÝVOJ ENVIRONMENTÁLNEHO OZNAČOVANIA

Myšlienka označovať výrobky značkami, ktoré by informovali spotrebiteľa o ich vplyve v priebehu používania a po dožití na životné prostredie, spôsobe ich výroby a možnostiach ich konečného zneškodnenia, vznikla a bola aj realizovaná prvýkrát v Nemecku v roku 1978. Vtedy bol značkou „modrý anjel“ označený prvý výrobok. Úspech nemeckého ecolabelingového programu viedol k založeniu ďalších ecolabelingových programov.

Druhým štátom, ktorý zaviedol jednotné označovanie výrobkov ohľaduplnejších voči životnému prostrediu, bola v roku 1988 Kanada. Zavedený symbol označovania javorový list je zložený z troch holubíc, ktoré majú symbolizovať troch partnerov chrániacich životné prostredie – vládu, priemyselnú sféru a obchod.

Rok 1989 znamenal rozšírenie environmentálneho označovania aj do škandinávskych krajín (Fínsko, Island, Nórsko a Švédsko), kde bol rozhodnutím Škandinávskej rady ministrov zodpovedných za záležitosti spotrebiteľov vyhlásený nordický ecolabelingový program „Biela labuť“, ktorý bol prvým nadnárodným programom.

Postupne boli vyhlasované ďalšie programy. V roku 1989 bol vyhlásený národný ecolabelingový program v Japonsku so symbolom dvoch rúk obopínajúcich svet a v tom istom roku 1989 bol vyhlásený prvý privátny program riadený súkromnou spoločnosťou Green Seal v USA. Rakúsky ecolabelingový program bol založený v roku 1991.

V roku 1992 bol nariadením Rady (ES) č. 880/1992 založený nadnárodný ecolabelingový program EÚ, ktorý bol novelizovaný nariadením (ES) č. 66/2010 o environmentálnej značke EU.

[1]

Tab. 1 Zavedenie ecolabelingových systémov v niektorých krajinách

Krajina	Názov označenia	Účinné od roku
Nemecko	Blue Angel	1978
Kanada	Environmental chooice	1988
Škandinávске krajiny	Nordic Swan	1989
Japonsko	Eco Mark	1989
USA	Green Seal	1989
Rakúsko	Österreichisches Umweltzeichen	1991
Francúzsko	NF-environment	1991
EÚ	EU-Ecollabeling	1992
Česká republika	Ekologický šetrný výrobok	1993
Španielsko	Aenor Medio Ambiente	1994
Slovenská republika	Environmentálne vhodný produkt	1997
Rusko	Vitality Leaf	2001

Zdroj: Vlastné spracovanie

SYSTEMY A SCHÉMY ENVIRONMENTÁLNEHO OZNAČOVANIA

Označovanie výrobkov environmentálnou značkou vo väčšine krajín organizuje štát, bežne ústredný orgán štátnej správy pre životné prostredie. Pod gesciou tohto orgánu sa udeľuje značka na základe preukázania, že výrobok spĺňa stanovené špecifické environmentálne kritériá. Takýmto spôsobom štát popri finančnej podpore systému ručí aj za jeho správne fungovanie a je garantom náležitej úrovne procesu.

Priznanie práva používať environmentálnu značku neznamena, že výrobok je pre životné prostredie úplne neškodný. Musí byť však zárukou, že životné prostredie je výrobkom počas jeho celého životného cyklu (od surovínových vstupov cez výrobu, použitie až recykláciu alebo zneškodnenie ako odpadu) negatívne ovplyvňované v menšej miere, ako je to pri iných výrobkoch s porovnateľnými funkčnými vlastnosťami. [2]

Cieľom environmentálneho označovania produktov je informovať spotrebiteľov aj výrobcov o nadštandardných, environmentálne prijateľných parametroch produktov označených environmentálnou značkou a motivovať ich k výrobe, resp. používaniu týchto produktov. Environmentálna značka by mala usmerniť spotrebiteľov ku kúpe tých výrobkov a služieb, ktoré v porovnaní s inými výrobkami a so službami v tom istom výrobovom rade majú lepšie vlastnosti z hľadiska ich vplyvu na životné prostredie.

V súčasnosti existuje na trhu viacero systémov a schém environmentálneho označovania, pričom s prihliadnutím na normy radu ISO 14020 ich môžeme rozdeliť [3]:

- typy normalizované v rámci noriem radu ISO 14020,
- typu I (podľa ISO 14024: 1999),
- typu II (podľa ISO 14021: 2016),
- typu III (podľa ISO 14025: 2006),
- typy normalizované mimo noriem radu ISO 14020.

TYPY NORMALIZOVANÉ V RÁMCI NORIEM RADU ISO 14020

Environmentálna značka dáva jednoduchú odpoveď na zložitú otázku o environmentálnej vhodnosti produktu a pomáha jednotlivcom a domácnostiam pri rozhodovaniach v prospech environmentálne vhodnejších nákupov. Prispieva k optimalizácii využívania energie, prírodných zdrojov a k minimalizácii tvorby odpadov.

Tab. 2 Typy environmentálneho označovania podľa noriem radu ISO 14020

Typ environmentálneho označovania	Norma ISO	Norma STN	Uplatňované v podmienkach SR
typ I	ISO 14024: 1999 Environmental labels and declarations – Type I environmental labelling – Principles and procedures	STN EN ISO 14024: 1999 Environmentálne značky a vyhlásenia. Environmentálne označovanie typu I. Zásady a postupy.	V SR sa uskutočňuje prostredníctvom zákona upravené zákonom č. 217/2007 Z. z., ktorým sa s účinnosťou od 1. júna 2007 mení a dopĺňa zákon č. NR SR č. 469/2002 Z. z. o environmentálnom označovaní produktov v znení zákona č. 587/2004 Z. z.
typ II	ISO 14021: 1999 Environmental labels and declarations – Self-declared environmental claims (Type II environmental labelling)	STN EN ISO 14021: 1999 Environmentálne značky a vyhlásenia. Vlastné vyhlásenie tvrdení o environmentálnych vlastnostiach (Environmentálne označovanie typu II).	Overenie environmentálneho vyhlásenia v SR vykonáva SAŽP.
typ III	ISO 14025: 2006 Environmental labels and declarations – Type III environmental declarations – Principles and procedures	STN ISO 14025: 2006 Environmentálne značky a vyhlásenia. Environmentálne vyhlásenia typu III. Zásady a postupy.	Na Slovensku sa nevykonáva.

Zdroj: Vlastné spracovanie

ENVIRONMENTÁLNE OZNAČOVANIE TYP I

Environmentálne označovanie typu I podľa STN EN ISO 14024: 1999 sa riadi programom, vo väčšine prípadov na národnej úrovni, podľa ktorého sa právo používať environmentálnu značku udeľuje výrobkom spĺňajúcim vopred stanovené požiadavky.

Environmentálne označovanie typu I je založené na hodnotení viacerých kritérií treťou stranou, ktorým sa na základe posúdení životného cyklu udeľuje licencia, ktorá oprávňuje používať na produktoch environmentálne značky celkovej environmentálnej vhodnosti produktu v rámci určitej produktovej skupiny. [4]

ENVIRONMENTÁLNE OZNAČOVANIE TYP II

Zásady a princípy environmentálneho označovania typu II sú štandardizované v medzinárodnej norme ISO 14021:1999 (STN EN ISO 14021:1999). Tento typ označovania umožňuje uvádzať vlastne vyhlásenia tvrdení o environmentálnych vlastnostiach výrobkov, formulované výrobcami, dovozcami, distribútormi, maloobchodníkmi alebo kýmkoľvek, kto má pravdepodobný prospech z tvrdenia. Vlastné vyhlásenia sa môžu uvádzať aj bez certifikácie treťou stranou. Označovanie typu II umožňuje výrobcovi alebo dovozcom, zlepšujúcim svoje environmentálne správanie a environmentálnu kvalitu výrobkov, zvýšiť svoju konkurencieschopnosť v prípade, keď nie

sú vopred stanovené špecifické požiadavky v rámci národného alebo európskeho systému označovania. [5]

Ide o dobrovoľný informačný nástroj, ktorý opisuje súčasný stav. Použitie je úplne univerzálne, môže ho používať akákoľvek organizácia. Podľa definície v norme sa vlastné environmentálne tvrdenie vzťahuje na výrobok, súčasť výrobku alebo obal.

ENVIRONMENTÁLNE OZNAČOVANIE TYP III

Cieľom environmentálneho vyhlásenia typu III je dosiahnuť prostredníctvom zverejnenia overených, presných a nezáväzajúcich informácií o environmentálnych aspektoch výrobkov alebo služieb zvýšenie dopytu a ponuky tých výrobkov a služieb, ktoré majú nižší negatívny vplyv na životné prostredie ako výrobky s nimi alternatívne. Je to informačný nástroj uvádzajúci určité vybrané environmentálne údaje o výrobku. [4]

V roku 1994 bola založená nezisková asociácia ekolabelingových organizácií z celého sveta - Globálna sieť environmentálneho označovania výrobkov a služieb – Global Ecolabelling Network (GEN). Vznikla s cieľom získania informácií o všetkých existujúcich programoch environmentálneho označovania a následného zjednotenia príslušných environmentálnych kritérií a postupov. Združuje programy environmentálneho označovania Ameriky, Ázie, Európy, Oceánie a Austrálie. V súčasnosti má 27 členov. V medzinárodnom meradle existuje viac ako 30 národných a nadnárodných systémov environmentálneho označovania. [6]

Tab. 3 Environmentálne označovanie Typ I v Európe

<p>Slovakia</p> <p>Environmentálne vhodné výrobky</p>	<p>Czech Republic</p> <p>Ekologicky šetrný výrobek</p>	<p>Germany</p> <p>Blue Angel</p>	<p>Austria</p> <p>Österreichisches Umweltzeichen</p>
<p>Hungaria</p> <p>Környezetbarát Termék</p>	<p>Nordic countries</p> <p>Nordic Swan</p>	<p>Sweden</p> <p>Bra Miljöval</p>	<p>Poland</p> <p>Znak ekologiczny EKO</p>
<p>Russia</p> <p>Vitality Leaf</p>	<p>Ukraine</p> <p>Green Crane</p>	<p>Croatia</p> <p>Environmentally friendly</p>	<p>Spain</p> <p>Marca Aenor Medio Ambiente</p>
<p>France</p> <p>NF Environnement</p>	<p>Holland</p> <p>Milieukur</p>	<p>EU</p> <p>European Flower</p>	<p>EU</p> <p>Ecolabel EU</p>

Zdroj: Vlastné spracovanie

Tab. 4 Environmentálne označovanie Typ I vo svete

 Environmental choice	 Green Seal	 Qualidade Ambiental	 Eco-label Huan
 Eco mark	 Green Label Singapore	 Ramah Lingkungan Eco label	 Eco label
 Eco label	 Ecomark	 SIRIM ECO-LABEL Eco label	 Green label
 Green choice	 Green mark	 Green label	 THE STANDARDS INSTITUTION OF ISRAEL Green label
 Environmental choice	 Environmental choice	 ECO STANDARD SOUTH AFRICA Eco product	 ema ecoMark Africa Ecomark

Zdroj: Vlastné spracovanie

Obr. 1 Logo Global Ecolabelling Network
 Zdroj: [7]

Environmental Labeling, China

Environmental Labeling, Japan

Obr. 2 Príklad Environmentálneho označovania typu II

Zdroj: [7]

EcoLeaf, Japan

Obr. 3 Príklad Environmentálneho označovania typu III

Zdroj: [8]

SYSTEM ENVIRONMENTÁLNEHO OZNAČOVANIA A HODNOTENIA V SR

V podmienkach Slovenskej republiky sa environmentálne označovanie realizuje od roku 1997 prostredníctvom národnej schémy na udeľovanie národnej environmentálnej značky „Environmentálne vhodný produkt“. Podmienky a postup pri udeľovaní a používaní tejto národnej značky, ako aj environmentálnej značky Európskeho spoločenstva sú upravené zákonom č. 217/2007 Z. z., ktorým sa s účinnosťou od 01.12.2012 mení a dopĺňa zákon č. NR SR č. 469/2002 Z. z. (v znení č. 587/2004 Z. z., 217/2007 Z. z., 515/2008 Z. z., 351/2012 Z. z.) o environmentálnom označovaní produktov. [9]

Cieľom tejto novely bolo implementovanie nariadenia Európskeho parlamentu pri udeľovaní environmentálnej značky. Zmeny sa týkali aj pojmu „výrobok“, namiesto ktorého bol zavedený pojem „produkt“ ako spoločný názov pre výrobky a služby.

Obr. 4 Značka „Environmentálne vhodný výrobok“ a „Environmentálne vhodný produkt“
 Zdroj: [10]

Environmentálna značka je dobrovoľný nástroj environmentálnej politiky na ochranu životného prostredia, ktorého cieľom je zmiernenie negatívneho vplyvu spotreby a výroby na životné prostredie, zdravie, klímu a prírodné zdroje prostredníctvom podpory a uprednostňovania výrobkov a služieb s nižším negatívnym vplyvom na životné prostredie.

Od roku 2004, vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie, majú žiadatelia možnosť získať aj európsku environmentálnu značku „Environmentálna značka EÚ“ (predtým „Európsky kvet“). Udeľovanie európskej environmentálnej značky sa vykonáva podľa nariadenia EP a R (ES) č. 66/2010 o environmentálnej značke EÚ.

Obr. 5 Značka „Európsky kvet“ a „Environmentálna značka EÚ“
 Zdroj: [11]

Medzi produkty vyčlenené z pôsobnosti daných právnych predpisov, ktorým nemožno udeliť environmentálnu značku, patria:

- nápoje, potraviny,
- humánne a veterinárne lieky, zdravotné pomôcky,
- výrobky obsahujúce chemické látky alebo zmesi, ktoré spĺňajú kritériá klasifikácie ako toxické, nebezpečné pre životné prostredie, karcinogénne, mutagénne alebo reprodukčne toxické podľa nariadenia EP a R (ES) č. 1272/2008, a výrobky obsahujúce látky podľa článku 57 nariadenia EP a R (ES) č. 1907/2006 (REACH),
- produkty, ktoré sú vyrobené procesmi pravdepodobne výrazne škodlivými pre človeka alebo životné prostredie, produkty, ktoré nepredstavujú významnú veľkosť (objem) predaja a obchodu na vnútornom trhu. [12]

V Slovenskej republike bolo celkovo od roku 1997 posúdených a ocenených značkou „Environmentálne vhodný produkt“ 269 produktov. V roku 2019 dochádza k nárastu, kedy bola udelená národná značka EVP 17 novým produktom. Vstupom SR do EÚ v roku 2004 vznikla pre žiadateľov možnosť získať na produkty európsku environmentálnu značku „Environmentálnu značku EÚ“ (EU Ecolabel), ktorá bola do roku 2010 známa pod názvom „Európsky kvet“. V rámci Európy bolo ocenených Environmentálnou značkou Európskej únie 70 692 produktov v 24 rôznych skupinách

produktov (stav k marcu 2020). Klesajúci trend v počte produktov s právom používať Environmentálnu značku EÚ v SR pokračuje aj v roku 2019, kedy celkový počet produktov klesol na 6. [13]

Environmentálnych značiek, ktoré sú mimo noriem radu ISO 14020, je viacero, pričom ako príklad môžeme uviesť [14]:

- Energetická hviezda (Energy Star),
- Energetické štítkovanie,
- Ekologické poľnohospodárstvo,
- Certifikát organizácie TCO.

ZÁVER

V príspevku bola riešená problematika environmentálneho označovania produktov. Environmentálne vhodné produkty nielen spĺňajú prísne environmentálne kritériá – čiže majú menší negatívny vplyv na životné prostredie ale taktiež prispievajú aj ku zdraviu samotných spotrebiteľov. Týmto spotrebiteľom prinášajú záruky, že ponúkané produkty majú nižšie environmentálne vplyvy a to už počas výroby, potom počas používania a taktiež aj pri zneškodňovaní a to v porovnaní s ostatnými výrobkami rovnakých funkčných či úžitkových vlastností. Pritom sú tieto produkty testované nezávislými skúšobnými laboratóriami. Veľkou výhodou pre výrobcov a obchodníkov spočíva v tom, že poskytuje pridanú hodnotu týmto produktom a teda konkurenčné zvýhodnenie na trhu, kde sa ponúkajú zelené výrobky a služby.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- [1] https://www.enviromagazin.sk/enviro2008/enviro4/10_environmentalne.pdf
- [2] STRIČÍK, M. – ANDREJOVSKÝ, P. – BOSÁK, M. Udržateľnosť prírodných zdrojov, Vydavateľstvo EKONÓM, Bratislava, 2011, 299 p., ISBN 978-80-225-33616-4.
- [3] <https://www.sazp.sk/zivotne-prostredie/environmentalne-manazerstvo/environmentalne-oznacovanie-produktov/environmentalne-oznacovanie-produktov.html>.
- [4] RUSKO, M. – KOLLÁR, V. Environmentálne značky a vyhlásenia, Nehnutelnosti a Bývanie, 01/2010, 2010, s. 51-66, ISSN 1336-944X.
- [5] RUSKO, M. – KUCHARIKOVÁ, E. Environmentálne označovanie produktov typ I, typ II a typ III, Manažérstvo životného prostredia 2007, Zborník zo VII. konferencie so zahraničnou účasťou konanej 5. – 6. 1. 2007 v Jaslovských Bohuniciach, Žilina: Strix et VeV, s. 136-143, ISBN 978-80-89281-18-3.
- [6] <https://www.sazp.sk/zivotne-prostredie/environmentalne-manazerstvo/environmentalne-oznacovanie-produktov/environmentalne-oznacovanie-vo-svete.html>.
- [7] <https://globalecolabelling.net/>.
- [8] <http://www.ecoleaf-jemai.jp/eng/>.
- [9] <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2002-469>.
- [10] <https://ecoholding.sk/page/certifikaty>.
- [11] <https://www.sazp.sk/zivotne-prostredie/environmentalne-manazerstvo/environmentalne-oznacovanie-produktov/environmentalna-znacka-eu.html>.
- [12] Zákon č. 529/2010 Z. z. – Zákon o environmentálnom navrhovaní a používaní výrobkov.
- [13] <https://www.enviroportal.sk/indicator/detail?id=1221>.
- [14] RUSKO, M. – KOLLÁR, V. Environmentálne značky a vyhlásenia, Nehnutelnosti a Bývanie, 01/2010, 2010, s. 51-66, ISSN 1336-944X.

ADRESY AUTOROV

Ing. Jaroslav DUGAS, PhD.

Ekonomická univerzita v Bratislave, Podnikovohospodárska fakulta v Košiciach, Katedra informačnej a jazykovej komunikácie, Tajovského 13, 041 30 Košice, Slovenská republika
e-mail: jaroslav.dugas@euba.sk

prof. h. c. Ing. Martin BOSÁK, PhD.

Ekonomická univerzita v Bratislave, Podnikovohospodárska fakulta v Košiciach, Katedra manažmentu, Tajovského 13, 041 30 Košice, Slovenská republika
e-mail: martin.bosak@euke.sk

doc. Ing. Vojtech FERENCZ, PhD.,

Technická univerzita v Košiciach, Fakulta baníctva, ekológie, riadenia a geotechnológií, Park Komenského 19, 043 84 Košice, Slovenská republika
e-mail: vojtech.ferencz@gmail.com

Ing. Gabriel SZABÓ

Technická univerzita v Košiciach, Fakulta baníctva, ekológie, riadenia a geotechnológií, Park Komenského 19, 043 84 Košice, Slovenská republika

RECENZIA TEXTOV V ZBORNÍKU

Recenzované dvomi recenzentmi, členmi vedeckej rady konferencie. Za textovú a jazykovú úpravu príspevku zodpovedajú autori.

REVIEW TEXT IN THE CONFERENCE PROCEEDINGS

Contributions published in proceedings were reviewed by two members of scientific committee of the conference. For text editing and linguistic contribution corresponding authors.